

1-1-2019

An Analysis and Synthesis of Philosophies, Concepts, and Principles of Lifelong Education for Becoming a Learning Community

Archanya Ratana-Ubol

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

Ratana-Ubol, Archanya (2019) "An Analysis and Synthesis of Philosophies, Concepts, and Principles of Lifelong Education for Becoming a Learning Community," *Journal of Education Studies*: Vol. 47: Iss. 0, Article 47.

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol47/iss0/47>

This Article is brought to you for free and open access by Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Education Studies by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

การวิเคราะห์และสังเคราะห์ปรัชญา แนวคิด และหลักการของการศึกษาตลอดชีวิต
เพื่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

Am Analysis and Synthesis of Philosophies, Concepts, and Principles of
Lifelong Education for Becoming a Learning Community

อาชญญา รัตน์อุบล¹

Archanya Ratana-Ubol¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพที่มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำเสนอ ปรัชญา แนวคิดและหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ดำเนินการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เอกสาร และการประชุมสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อประเมินผล ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ปรัชญาของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้มี 4 ข้อ ประกอบด้วย 1. ความเชื่อว่าชุมชนและบุคคลมีศักยภาพ 2. หัวใจของการเปลี่ยนแปลงคือการเรียนรู้ 3. การเรียนรู้ที่มีคุณค่าคือ การเรียนรู้ตามความต้องการ 4. การเรียนรู้ของชุมชนเกิดขึ้นด้วยกลไก การขับเคลื่อนของชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน แนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้มี 4 แนวคิดประกอบด้วย 1. บุคคลมีความเท่าเทียมในการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน 2. บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองโดยใช้วิธีและรูปแบบการเรียนรู้ของตนเอง 3. การเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกพื้นที่ของชุมชน 4. การเรียนรู้ต้องสามารถตอบสนอง ความต้องการของบุคคลโดยไม่ขัดแย้งกับวัฒนธรรมของชุมชนและสังคม หลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้มี 6 หลักการ ประกอบด้วย 1. หลักการเรียนรู้ ได้แก่ มีการศึกษา ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม และเรียนรู้อย่างเรียบง่าย สอดคล้องกับธรรมชาติในชุมชน 2. หลักการด้านประโยชน์ตอบแทน ได้แก่ ชุมชนต้องได้รับประโยชน์จาก การแลกเปลี่ยนของบุคคลซึ่งเห็น ประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก 3. หลักการคิดและลงมือทำ ได้แก่ ชุมชนเรียนรู้การแก้ปัญหาด้วยการมองเห็น ภาพปัญหาควบคู่ไปกับการคิดอย่างเป็นองค์รวม มีการลงมือปฏิบัติจริงที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างเป็นลำดับ ขั้นตอน 4. หลักการความเป็นผู้นำ ได้แก่ มีผู้ปฏิบัติที่เป็นต้นแบบของการเรียนรู้ 5. หลักการสื่อสาร ได้แก่ การทำความเข้าใจเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกัน และ 6. หลักการระเบิดจากภายใน ได้แก่ การสร้าง ภูมิทัศน์ที่เข้มแข็งภายในชุมชนก่อนที่จะนำความสำเร็จจากภายนอกเข้ามา

คำสำคัญ: ปรัชญา / การศึกษาตลอดชีวิต / ชุมชนแห่งการเรียนรู้

Article Info: Received 1 September, 2015; Received in revised form 8 February, 2019; Accepted 12 September, 2019

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษานอกระบบ ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อีเมล: archanya@gmail.com

Lecturer in Non-Formal Education Division, Department of Lifelong Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University Email: archanya@gmail.com

Abstract

The objectives of this research are to analyze and synthesize the philosophy, the concept, and the principle of lifelong education for learning community, and also, to present the knowledge of the philosophy, the concept, and the principle of lifelong education for learning community. This research was conducted by document analysis and group discussion of lifelong education experts to evaluate information. The findings are: The philosophy of lifelong education for learning community consists of four aspects: 1. The belief in people and community that they have potential. 2. Learning is the change of the better people and community. 3. People and community can learn well when they get what they need. 4. Learning community can solve the difficulties which occur in the community. The concept of lifelong education for learning community consists of four ideas: 1. People and community are able to learn based on their need and interest 2. People can learn by themselves by using their own means and style 3. Learning can happen in anywhere and anytime and there are no boundaries of learning 4. Learning should respond to people's need and interest and it should not be against the culture of community and society. The principle of lifelong education for learning community is composed of six principles: 1. principles of learning, 2. principles of benefit-based, 3. principles of thinking and action, 4. principles of leadership, 5. principles of communication, and 6. principles of inside community strength

KEYWORDS: PHILOSOPHIES / LIFELONG EDUCATION / LEARNING COMMUNITY

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ตามบริบทด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของโลก การขยายตัวทางเทคโนโลยี อุตสาหกรรม รวมถึงการเพิ่มขีดความสามารถของแรงงานและบริการ สะท้อนให้เห็นว่า “คนไทย” ต้องเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดสำหรับการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันในโลกสมัยใหม่ โดยต้องเป็นคนดี เป็นคนเก่ง และมีทุนทางสังคมเพียงพอเพื่อร่วมกันพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าเท่าเทียมกับนานาอารยประเทศ (เกษม วัฒนชัย, 2549) ทั้งนี้กระบวนการพัฒนาคนให้มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญโดยชุมชนต้องมีการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของคน โดยแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555–2559 ที่ได้กำหนดให้ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการสร้างชุมชนสู่การเป็นชุมชนที่เรียกว่า “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555)

นักการศึกษาได้อธิบายอธิบายชุมชนแห่งการเรียนรู้แตกต่างกันไปตามบริบท บ้างก็ใช้คำว่าสังคมแห่งการเรียนรู้ เมืองแห่งการเรียนรู้ หรือนครแห่งการเรียนรู้ โดยความหลากหลายของคำที่ใช้ขึ้นอยู่กับแนวคิดที่มีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ ชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นรูปแบบของการจัดการศึกษาชุมชนที่ส่งเสริมให้คนในพื้นที่ได้มีโอกาสตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้และสามารถเพิ่มพูนประสบการณ์ในสิ่งที่มีอยู่ในบริบท ของชุมชนของตนเองอย่างต่อเนื่อง ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาและทรัพยากรในชุมชนเป็นฐาน มีการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีการจัดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ตลอดจนการมีพื้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ โดยชุมชนแห่งการเรียนรู้นี้จะสนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนใฝ่เรียนรู้ มีการถ่ายทอดความรู้และเกิดการจัดการความรู้ร่วมกันมากขึ้น ส่งผลให้เกิดกระบวนการพัฒนาคนในชุมชนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตและขับเคลื่อนชุมชนนั้นให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีความยั่งยืน (Coffield, 2000; Edwards, 1997)

ทั้งนี้การขับเคลื่อนชุมชนสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ กระบวนการจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ นั้นจะต้องเข้าใจถึงแก่นสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตที่ต้องการสร้างความเท่าเทียม ความครอบคลุม และความเสมอภาคในการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยใช้รูปแบบการศึกษา 3 รูปแบบ อันประกอบด้วย การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนที่สำคัญร่วมกับการได้รับความร่วมมือจากบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ในลักษณะการดำเนินการเป็นภาคีเครือข่าย ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและหลากหลาย โดยมีจุดประสงค์ที่สำคัญก็เพื่อให้คนในชุมชนสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ตรงตามความต้องการตามความพึงพอใจ และสามารถปรับตัวได้เท่าทันต่อสถานการณ์ทางบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ การสร้างโอกาสให้คนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตอย่างเป็นกระบวนการจะเป็นกลไกที่ช่วยขับเคลื่อนให้ชุมชนสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้เร็วยิ่งขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548) โดยการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อขับเคลื่อนชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงาน องค์กร และผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนต้องรู้และทำความเข้าใจในปรัชญา แนวคิดและหลักการของการศึกษาตลอดชีวิต โดยปรากฏหน่วยงานที่นำเสนอหลักการการศึกษาตลอดชีวิตไว้แล้วนั้นคือ สำนักบริหารการศึกษา

นอกโรงเรียน ที่กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิตต้องยึดหลักบูรณาการและการเชื่อมโยงของการศึกษาทั้งสามรูปแบบที่จะต้องยึดหลักความเสมอภาคและโอกาสทางการศึกษา โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางซึ่งสามารถบูรณาการการเรียนรู้เข้ากับวิถีชีวิตและสภาพชุมชน รู้จักคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาเป็น ภายใต้หลักของความยืดหยุ่นและหลากหลาย เพื่อมุ่งให้การศึกษาที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการด้านการเรียนรู้ของประชาชนอย่างกว้างขวาง (ประไพ ศิวะลีรวิลาศ, 2549)

อย่างไรก็ตาม แม้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจะกล่าวถึงหลักการศึกษาดูตลอดชีวิตไว้แล้ว แต่ผู้วิจัยเห็นว่าการนำเสนอดังกล่าวยังขาดการบูรณาการปรัชญาและแนวคิดการศึกษาดูตลอดชีวิต ขาดความชัดเจน เป็นการนำเสนอแบบภาพกว้างและไม่ได้ระบุลักษณะเฉพาะที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของทางสังคมและวัฒนธรรมไทยจากปัญหาดังกล่าวข้างต้น อาทิ หลักความจำเป็น หลักความเชื่อมั่น หลักความครอบคลุม หลักความเสมอภาค หลักการแสวงหาความรู้ หลักการมีส่วนร่วม (สนอง โลหิตวิเศษ, 2544; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543; สุมาลี สังข์ศรี, 2545) เพื่อให้ปรัชญา แนวคิด และหลักการของการศึกษาดูตลอดชีวิตมีความชัดเจน ลุ่มลึกยิ่งขึ้นและสามารถนำมาใช้เพื่อการขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้จริงบนพื้นฐานของบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย จึงมีความจำเป็นในการสังเคราะห์ปรัชญา แนวคิดและหลักการของการศึกษาดูตลอดชีวิตที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทยเพื่อนำมาใช้ในการขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ซึ่งจะทำให้คนในประเทศเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นคนดี คนเก่ง และมีคุณภาพสามารถเป็นทุนทางสังคมเพื่อร่วมกันพัฒนาประเทศได้ในที่สุด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ปรัชญา แนวคิด และหลักการของการศึกษาดูตลอดชีวิตเพื่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้
2. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ ปรัชญา แนวคิด และหลักการของการศึกษาดูตลอดชีวิตเพื่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

ขอบเขตของการวิจัย

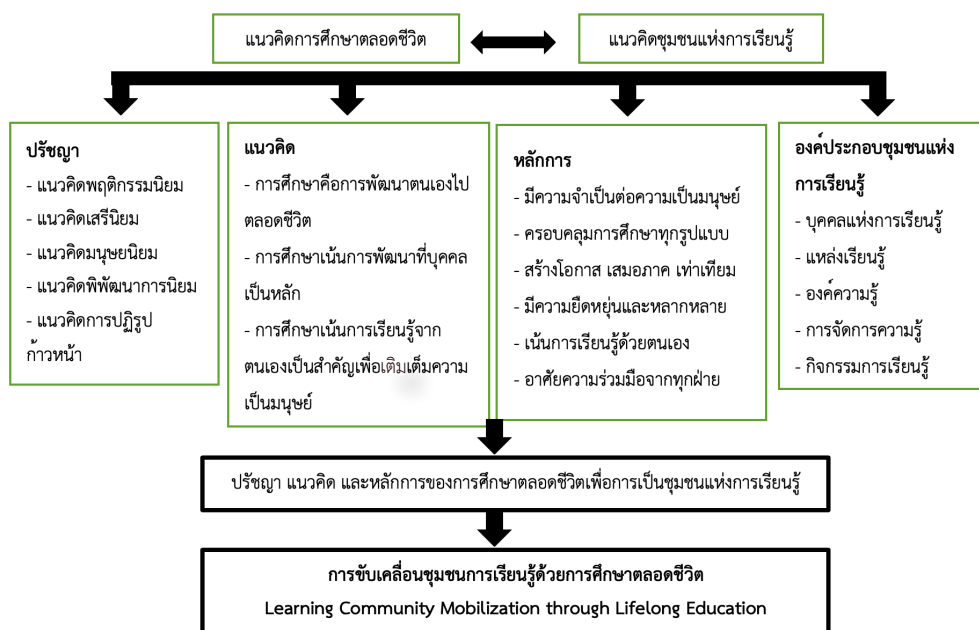
1. การวิจัยครั้งนี้เป็นวิเคราะห์และสังเคราะห์ปรัชญา แนวคิด และหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ และนำเสนอองค์ความรู้ปรัชญา แนวคิด และหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ และเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคล โดยการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2. เนื้อหาที่ต้องการสังเคราะห์จากการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

- 2.1 ปรัชญาของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้
- 2.2 แนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้
- 2.3 หลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

3. บริบทของการวิจัยครั้งนี้คือ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ในประเทศไทย

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ปรัชญา แนวคิด และหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระยะ ประกอบด้วย

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ปรัชญา แนวคิดและหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

เป็นการวิจัยที่มีความมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ปรัชญา แนวคิด และหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์เอกสาร และขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยศึกษาเอกสารโดยตระหนักถึงความหลากหลาย ครบถ้วน และข้อมูลต้องมาจากแหล่งซึ่งมีความน่าเชื่อถือ โดยเอกสารที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ เอกสาร บทความทางวิชาการ ตำราเรียน และงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท ปริญญาตรี และดุษฎีบัณฑิต ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปรัชญา แนวคิดและหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 จนถึง พ.ศ. 2558 ทั้งในประเทศและต่างประเทศจำนวน 66 เล่ม ทั้งนี้เอกสารที่เลือกมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต้องมีเนื้อหาในประเด็นเกี่ยวกับ ปรัชญา แนวคิด และหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยใช้แบบวิเคราะห์เอกสารที่ผู้วิจัยดำเนินการสร้างขึ้น แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือเป็นผู้ที่ทำงานด้านการศึกษาตลอดชีวิต และ/หรือมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตและชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างน้อย 10 ปี จำนวน 13 ท่าน โดยในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure interview) เป็นเครื่องมือในการศึกษาซึ่งผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ซึ่งพบว่ามีความตรงเชิงเนื้อหา มากกว่า .50 และใช้กระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ในการวิเคราะห์ผลการวิจัยในขั้นตอนนี้

ระยะที่ 2 การนำเสนอองค์ความรู้ปรัชญา แนวคิดและหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

การวิจัยในขั้นตอนนี้มีความมุ่งหมายที่จะนำเสนอการวิเคราะห์และสังเคราะห์ปรัชญา แนวคิด และหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ต่อผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้วิธีการจัดประชุมสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกเดียวกันกับระยะที่ 1 แต่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิคนละกลุ่ม จำนวน 10 คน โดยประเด็นการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปรัชญา แนวคิด และหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัยและการอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์ปรัชญา แนวคิด และหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ปรัชญาของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ได้แก่

1. ความเชื่อในศักยภาพของบุคคลว่าเป็นผู้ที่มีแรงจูงใจ สามารถเรียนรู้ด้วยการนำตนเองตามความต้องการ รวมถึงสามารถขับเคลื่อนชุมชนสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้
2. การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลาคือหัวใจที่นำไปสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นของบุคคลและชุมชน
3. บุคคลและชุมชนจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อมองเห็นคุณค่าและต่างได้รับประโยชน์ตรงตามความต้องการของตนเอง

4. การเรียนรู้ของชุมชนเกิดขึ้นจากกลไกของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อพัฒนาชุมชนที่อาศัยการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงภาคีเครือข่าย

แนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ได้แก่

1. บุคคลมีความเท่าเทียมที่สามารถเรียนรู้ได้ทุกคนตามความต้องการและความสนใจของตนเอง รวมถึงสามารถที่จะเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นในชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

2. บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองโดยเลือกใช้วิธีการเรียนรู้ รูปแบบการเรียนรู้ รวมถึงใช้เวลาในการเรียนรู้ตามความเหมาะสมกับความสามารถของตนเอง และสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นในชุมชนเพื่อสร้างความรู้ใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง

3. การเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ต้องสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกพื้นที่ของชุมชน ทั้งตัวบุคคล สถานที่ วัตถุ โดยไม่มีการจำกัดขอบเขตและพรมแดนของการเรียนรู้

4. การเรียนรู้ต้องสามารถตอบสนองความต้องการ ปัญหา และความสนใจของบุคคลโดยไม่ขัดแย้งกับวัฒนธรรมของชุมชนและสังคม

หลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

1. หลักการในการเรียนรู้ ได้แก่

1.1 การเรียนรู้ที่มีการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ย่อมนำไปสู่การตัดสินใจ ได้อย่างถูกต้องรวดเร็วและสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและชุมชน

1.2 การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมควรสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน มีการทำประชาพิจารณ์ในชุมชน

1.3 การเรียนรู้ที่เรียบง่าย สอดคล้องกับธรรมชาติในชุมชน และทำให้ง่ายไม่เสียค่าใช้จ่ายชุมชนสามารถทำได้เองสอดคล้องกับสภาพของชุมชนโดยชุมชนไม่ต้องลงทุนสูงหรือใช้เทคโนโลยีที่ยุ่งยากมากเกินไป

2. หลักการด้านประโยชน์ตอบแทน ได้แก่

2.1 ชุมชนต้องได้ประโยชน์ตอบแทนโดยต้องมีการแลกเปลี่ยนประโยชน์ระหว่างกันและกันหรือมีเงื่อนไข

2.2 บุคคลต้องเห็นประโยชน์ของชุมชนเป็นสำคัญ โดยจะทำการพัฒนาตนเอง และชุมชนไปพร้อมกัน

3. หลักการคิดและลงมือทำ ได้แก่

3.1 การแก้ปัญหาในชุมชนต้องมองปัญหาในภาพรวมก่อนเสมอ โดยการแก้ปัญหาจะเริ่มจากจุดเล็ก ๆ ได้แก่ การแก้ไขเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในชุมชนก่อน

3.2 การเรียนรู้ของชุมชนเป็นการเรียนรู้ที่ครบวงจร ชุมชนสามารถมองทุกสิ่งเป็นพลวัตรที่ทุกมิติเชื่อมต่อกันภายใต้บริบทของวัฒนธรรมของชุมชน

3.3. ชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ ชุมชนที่ลงมือปฏิบัติจริง มีประสบการณ์ การเรียนรู้และมีการสรุปความคิดร่วมกัน

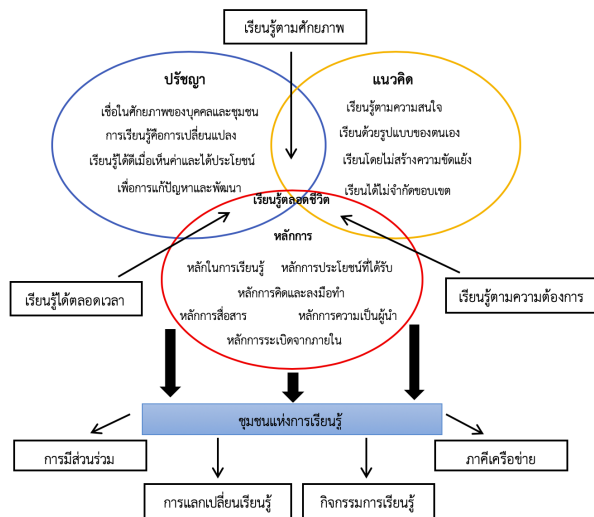
3.4 การส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชนจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอน และ เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นหลัก

4. หลักการความเป็นผู้นำ ได้แก่ ภายในชุมชนต้องมีผู้นำการเรียนรู้ที่ปฏิบัติ ให้เห็นก่อนจึงจะทำให้ชุมชนสนใจและเกิดการเรียนรู้ตามมา

5. หลักการสื่อสาร ได้แก่ ชุมชนต้องเน้นการสื่อสารที่มุ่งทำความเข้าใจระหว่างกัน เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันภายในชุมชน

6. หลักการระเบิดจากภายใน ได้แก่ การที่ชุมชนมุ่งพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็ง ให้คนและครอบครัวในชุมชนที่เข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอกมิใช่การนำเอาความเจริญจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชน และหมู่บ้าน ซึ่งหลายชุมชนยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัวจึงไม่สามารถปรับตัวได้ทัน กับกระแสการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่ความร่วมมือสลายได้

ทั้งนี้จากปรัชญา แนวคิด และหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตจะขับเคลื่อนชุมชนสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อ มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการเกิดขึ้น ในชุมชน ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วม (2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (3) กิจกรรมการเรียนรู้ และ (4) ภาศึเครือข่าย โดยภาพรวมของการวิจัยในครั้งนี้สามารถสรุปได้ตามภาพต่อไปนี้

ภาพ 2 ปรัชญา แนวคิด และหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้

การขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้

1. การเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพยายามปรับปรุงตนเองอยู่ตลอดเวลา และเข้าใจในการได้รับผลประโยชน์จากการเรียนรู้ ดังนั้นการเรียนรู้จึงมีคุณค่าที่สำคัญยิ่งต่อชุมชน ช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ภารกิจ และเงื่อนไขของการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของชุมชน ดังความหมายของชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ว่า ชุมชนที่พัฒนาด้วยการเรียนรู้จากประสบการณ์ทั้งภายในชุมชนของตนเองและชุมชนอื่น ๆ ซึ่งช่วยทำให้เข้าใจตนเองและคิดไตร่ตรองความเข้าใจตนเอง ดังนั้นลักษณะสำคัญของชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ ความสามารถในการพัฒนาตนเองภายใต้สภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในขณะที่ชุมชนอื่น ๆ พยายามดำเนินวิธีการที่ประสบความสำเร็จในอดีตเป็นระยะเวลานานเกินไปนั้นจะพบกับความลำบากชุมชนแห่งการเรียนรู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการสร้างความเข้าใจถึงสถานการณ์ของตนเองและความสัมพันธ์ในระดับที่กว้างกว่าโดยพัฒนาแนวทางใหม่สำหรับการแก้ไขปัญหาใหม่ ดังที่ปรากฏต่อไปนี้ “เครือข่ายของนครแห่งการเรียนรู้ รวมถึงนครใหญ่ นครเล็ก และชุมชน จัดตั้งขึ้นในปี 2538 เพื่อส่งเสริมให้นำการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปใช้ในการปฏิรูปเมือง โดยเน้นการแลกเปลี่ยนวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุดระหว่างนครใหญ่ นครเล็ก และชุมชน” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547: 7)

การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้จำเป็นต้องสนับสนุนให้บุคคลและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้มีความจำเป็นต่อการส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโดยรวม หากประชาชนทุกคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการมากขึ้นเท่าใด ชุมชนนั้นจะยิ่งเข้มแข็งและประสบความสำเร็จมากขึ้นเท่านั้น การร่วมมือแบบหุ้นส่วนจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในชุมชน

2. ชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นชุมชนแห่งการตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนของตนเอง ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนไทยในด้านต่าง ๆ อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้เลือกสรร ปรับแต่งพัฒนา และการถ่ายทอดสืบต่อกันมาเพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมในแต่ละยุคสมัย โดยมีบุคคลที่เรียกว่าครูภูมิปัญญาเป็นศูนย์กลางของการถ่ายทอด

ซึ่งครุภูมิปัญญาไทย หมายถึง บุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านใดด้านหนึ่ง เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับในสังคมและชุมชนเพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยตามในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 ทั้งนี้ลักษณะของภูมิปัญญาไทย สรุปได้ดังนี้ 1) เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ทักษะความเชื่อและพฤติกรรม 2) แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนคนกับธรรมชาติและกับสิ่งเหนือธรรมชาติ 3) เป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต 4) เป็นเรื่องของการแก้ไขปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคลชุมชนและสังคม 5) เป็นแกนหลักหรือกระบวนทัศน์ในการมองชีวิตเป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่าง ๆ 6) มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง และ 7) มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลด้านพัฒนาการทางสังคมตลอดเวลา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551) สมาชิกทุกคนในชุมชนจึงต้องนำภูมิปัญญาไทยที่มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับสิ่งแวดล้อม และคนกับธรรมชาติ รู้จักนำกระบวนทัศน์ที่มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ของตนเองในการใช้ความรู้ ทักษะ ความเชื่อและพฤติกรรมอย่างเป็นองค์รวม และนำมาเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ทุกอย่างในวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยเฉพาะในการใช้แก้ไขปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้เพื่อความอยู่รอด เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาชุมชนของตนอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้สมาชิกของชุมชนต้องมีความเข้าใจในความจำเป็นของการเรียนรู้ของสมาชิกทุกคนและองค์กรทุกส่วนในชุมชนที่มีความรับผิดชอบร่วมกัน สมาชิกทุกคนในชุมชนต้องมีความรักที่จะเรียนรู้ มีความใฝ่รู้ กระจายและกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเป็นเรื่องปกติวิสัยของสมาชิกในชุมชน ทำให้ทุกคนมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนตาย จึงเป็นการเรียนรู้ได้ในทุกหนแห่งของชุมชนในทุกเวลาตามความต้องการและความสนใจของสมาชิกในชุมชน ดังนั้น ก่อนที่จะเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สมาชิกของชุมชนจำเป็นจะต้องเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ก่อน บุคคลแห่งการเรียนรู้ หมายถึง บุคคลที่มีพฤติกรรมของการเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน หมั่นแสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบ สามารถสรุปประเด็น ขอบเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง นอกจากนั้นยังเป็นผู้มีทักษะด้านต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต มีเจตคติที่ดีในการใช้ชีวิต รวมถึงมีความสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตประจำวัน และสามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างเหมาะสม

เพื่อการใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า และพร้อมที่จะพัฒนาตนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ตลอดทั้งช่วงชีวิต (มลิวัลย์ บุญดา และ ศกุลรัตน์ มิ่งสมร, 2552; วิบูลย์ศิลป์ พิษขมมงคล, 2547; สุตสาคร จันทะล้าม, 2550)

3. ชุมชนแห่งการเรียนรู้จำเป็นต้องมีการจัดการความรู้จากองค์ความรู้ในชุมชน เนื่องจากภูมิปัญญาเป็นประสบการณ์ที่สั่งสมมาเป็นเวลานานของคนในชุมชนจนเป็นที่ยอมรับของชุมชน และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน ดังนั้นชุมชนจำเป็นต้องร่วมกันในการจัดการและรวบรวมความรู้ดังกล่าวอย่างเป็นระบบ รวมทั้งมีการใช้ระบบเครือข่ายสารสนเทศในการจัดเก็บข้อมูลและความรู้ เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการแสวงหาความรู้ของสมาชิกในชุมชน อีกทั้งชุมชนยังมีการสร้างและต่อยอดความรู้ของชุมชนอย่างต่อเนื่องตามศักยภาพของชุมชน เพื่อความสอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของชุมชนและบริบทวัฒนธรรมของชุมชน ทำให้สมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ตามความสามารถของตนเองได้อย่างแท้จริง

การจัดการความรู้จึงมีความสำคัญยิ่งในชุมชนแห่งการเรียนรู้ ชุมชนมีความเข้าใจในกระบวนการถอดความรู้ ถ่ายทอดความรู้ และแบ่งปันความรู้ ดังที่ วิจารย์ พานิช (2548) ได้ให้ความหมายของคำว่า “การจัดการความรู้” ไว้สำหรับนักปฏิบัติว่าการจัดการความรู้ คือ เครื่องมือเพื่อการบรรลุเป้าหมายอย่างน้อย 4 ประการไปพร้อมกัน ได้แก่ 1) บรรลุเป้าหมายของงาน 2) บรรลุเป้าหมายการพัฒนาคน 3) บรรลุเป้าหมายการพัฒนาองค์กรไปเป็นองค์กรเรียนรู้ และ 4) บรรลุความเป็นชุมชนเป็นหมู่คณะ ความเอื้ออาทรระหว่างกันในที่ทำงาน ทั้งนี้ กระบวนการจัดการความรู้มี 6 กิจกรรม ดังนี้ 1) การกำหนดความรู้หลักที่จำเป็นต่องานหรือกิจกรรมขององค์กร 2) การเสาะหาความรู้ที่ต้องการ 3) การปรับปรุงดัดแปลง หรือสร้างความรู้บางส่วนให้เหมาะต่อการใช้งาน 4) การประยุกต์ใช้ความรู้ในกิจการงานของตน 5) การนำประสบการณ์จากการใช้ความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้มาบันทึกไว้ 6) การจดบันทึก ดังนั้นชุมชนแห่งการเรียนรู้จึงต้องมีการจัดการความรู้จากองค์ความรู้ในชุมชนอย่างเป็นระบบ

4. ชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้และจัดการตัวเองได้ จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับครุภูมิปัญญาไทยของ อาชัญญา รัตนอุบล (2551) นายวิบูลย์ เข้มเฉลิม ครุภูมิปัญญาสาขาปรัชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ได้อธิบายคำว่า “พึ่งตนเอง” จากประสบการณ์ว่า เป็นสภาวะอิสระ หมายถึง ความสามารถของคนที่จะช่วยเหลือตนเอง

ให้ได้มากที่สุดโดยไม่เป็นภาระคนอื่นมากเกินไป มีความสมดุล ความพอดีในชีวิต เป็นสภาวะทางกายที่สอดคล้องกับสภาวะทางจิตที่เป็นอิสระ มีความพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ มีสิ่งจำเป็นปัจจัยสี่พอเพียงเป็นความพร้อมของชีวิตทางร่างกายและจิตใจ การพึ่งตนเองใช้ในการจัดชีวิตให้สัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับคน กับสังคม และกับธรรมชาติรอบตัว ทั้งนี้ การยึดหลักการพึ่งตนเองของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลฯ ทำให้ชุมชนมีการพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน ชุมชนมีความรุ่งเรืองบนฐานของชุมชนอย่างมีอิสระในการดูแลตนเอง ปกครองตนเองและท้องถิ่นของตนเองจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในชุมชน การเรียนรู้ในชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนาสมาชิกในชุมชนที่เน้นประโยชน์ของสมาชิกทุกคนเป็นหลักมุ่งพัฒนากระบวนการคิด การปฏิบัติจริงโดยเรียนรู้จากภูมิปัญญาต่าง ๆ ผู้รู้ สื่อต่าง ๆ และแหล่งเรียนรู้และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนของตนเอง ดังนั้นการเรียนรู้จึงสอดคล้องกับความสามารถ ความสนใจ และความถนัดของสมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุข และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในการดำเนินชีวิตในชุมชน ชุมชนแห่งการเรียนรู้จึงสามารถดำเนินการดูแลชุมชนของตนเองหรือพึ่งพาตนเองได้ในทุกด้านพร้อมกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการอนุรักษ์ฟื้นฟู คุ้มครอง ป้องกัน สืบสาน และพัฒนา ตลอดจนการเผยแพร่และปลูกจิตสำนึก การตระหนักรู้ให้แก่สมาชิกในชุมชนส่งเสริมให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีการสร้างความรู้ได้ด้วยตัวของชุมชนเอง รวมทั้งมีระบบการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพ สามารถถ่ายทอดความรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน สามารถใช้ความรู้เป็นเครื่องมือในการเลือกและตัดสินใจแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตให้มีความเหมาะสมกับสภาพและวัฒนธรรมของชุมชนตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องการระเบิดจากข้างใน ซึ่งหมายความว่า จะต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนา ให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชน หมู่บ้านที่ยังไม่ทันได้มีโอกาเตรียมตัวหรือตั้งตัว จึงไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่ความล่มสลายได้ในที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2552)

5. กิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยมีความหลากหลาย สอดคล้องกับธรรมชาติและความต้องการของสมาชิกแต่ละคนในชุมชน ซึ่งการศึกษาตามอัธยาศัย หมายความว่า

กิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคลซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อมและศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล สอดคล้องตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 มาตรา 4 (กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป.) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องยึดหลัก (ก) การเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย (ข) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้มีความหลากหลาย ทั้งส่วนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่วนที่นำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษา (ค) การจัดกรอบหรือแนวทางการเรียนรู้ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อผู้เรียน นอกจากนี้ในมาตรา 6 ยังกล่าวถึงการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาตามอัธยาศัยให้ดำเนินการเพื่อเป้าหมายในเรื่อง ดังต่อไปนี้

- 1) ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะในการแสวงหาความรู้ที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 2) ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่สอดคล้องกับความสนใจ และความจำเป็นในการยกระดับคุณภาพทั้งในด้านการเมืองเศรษฐกิจ และ 3) ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์และเทียบโอนผลการเรียนกับการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ ดังนั้นกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยจึงมีความหลากหลายและสอดคล้องกับธรรมชาติและความต้องการของสมาชิกแต่ละคนในชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม และสามารถเลือกรับบริการได้อย่างหลากหลายตามความต้องการของตนเอง ชุมชนร่วมกันจัดการแหล่งการเรียนรู้สำหรับการศึกษาตามอัธยาศัยให้มีการดำเนินการที่หลากหลายเหมาะสมตามศักยภาพของชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกทุกคนในชุมชน โดยบูรณาการความรู้ คุณธรรม ค่านิยม และวัฒนธรรมในชุมชนให้อยู่ในแหล่งเรียนรู้ที่จัดขึ้น รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนภาคีเครือข่ายในชุมชน ร่วมเอื้อประโยชน์ให้แก่สมาชิกทุกคนในชุมชน ผู้จัดการเรียนรู้สามารถดำเนินการที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางนโยบายการศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพและเพิ่มโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน โดยบูรณาการและเชื่อมโยงเครือข่ายข้อมูลร่วมกันและจัดทำข้อมูล รวมถึงแหล่งความรู้ในชุมชนให้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง

2. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางนโยบายการศึกษาควรให้ความสำคัญกับมิติของการเสริมสร้างเจตคติ ยอมรับ และเข้าใจมิติการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชุมชน เพื่อนำสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม โดยส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนในชุมชนร่วมกันจัดการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้วยการใช้ฐานความรู้ของชุมชนเป็นหลัก

3. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางนโยบายการศึกษาควรส่งเสริมระบบการสนับสนุนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนและสร้างพันธมิตรส่งเสริมการเรียนรู้ โดยให้สมาชิกในชุมชนเห็นผลลัพธ์ของการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรมสู่การพัฒนาแบบองค์รวมที่สามารถพาตัวเองได้อย่างแท้จริง

4. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางนโยบายการศึกษาควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมและตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกในการจัดการเรียนรู้ของชุมชน รวมทั้งเสริมสร้างภาวะผู้นำการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในชุมชนได้มาร่วมกันทำงานในทุกกระดับและทุกประเภทได้ตลอดเวลาตามความต้องการและความสนใจของแต่ละบุคคล

5. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางนโยบายการศึกษาควรเสริมสร้างความตระหนักรู้ขององค์กรส่วนท้องถิ่นให้ตระหนักรู้ และเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนอย่างแท้จริง โดยขับเคลื่อนโปรแกรมการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชนในการยกระดับความเป็นผู้นำการเรียนรู้ของชุมชนและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และการตัดสินใจของสมาชิกทุกคนในชุมชน

6. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางนโยบายการศึกษาควรมีการวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของการเรียนรู้ร่วมกันในแต่ละชุมชนให้ชัดเจน โดยมุ่งเน้นความเข้าใจตนเองและยอมรับจากสมาชิกทุกคนในชุมชน เพื่อสามารถพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างเหมาะสมและเข้าใจบทบาทของตนที่มีต่อการพัฒนาชุมชนโดยรวม

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงศึกษาธิการ. (ม.ป.ป.). พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551. สืบค้นจาก <http://www.otepc.go.th/otepc06/laws/la051.pdf>
- เกษม วัฒนชัย. (2549). การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.
- ประไพ ศิวะลีรวิลาศ. (2549). การพัฒนารูปแบบการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อพัฒนาทุนทางสังคม (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). สืบค้นจาก <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/13398>
- มลิวลีย์ บุญดา และ ศุภรัตน์ มิ่งสมร. (2552). การวิเคราะห์ห้องค์ประกอบคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- วิจารณ์ พานิช. (2548). การจัดการความรู้กับการบริหารราชการไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- วิบูลย์ศิลป์ พิษยมงคล. (2547). คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของนักเรียนสถาบันการอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร 2 (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง). สืบค้นจาก <http://newtdc.thailis.or.th/docview.aspx?tdcid=327982>
- สนอง โลหิตวิเศษ. (2544). ปรัชญาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบ. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). รายงานสรุปการสัมมนา ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำครุสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). *นครแห่งการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). *สังคมแห่งการเรียนรู้ต้นแบบ 5 ภูมิภาค รุ่น 1*.

กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). *รายงานการวิจัยวิธีวิทยาการประเมินความสำเร็จ*

ของการศึกษาเพื่อเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: เพลิน สตูดิโอ.

สุมาลี สังข์ศรี. (2545). *การจัดการศึกษานอกระบบด้วยวิธีการศึกษาทางไกลเพื่อการศึกษา*

ตลอดชีวิต. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุดสาคร จันทะล่อม. (2550). *พฤติกรรมกรเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครูโรงเรียนราช*

ประชานุเคราะห์ จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). สืบค้นจาก

<http://cmuir.cmu.ac.th/jspui/handle/6653943832/12424>

อาชัญญา รัตนอุบล. (2551). *แนวทางการพัฒนาการดำเนินการยกย่องครูภูมิปัญญาไทยใน*

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคมในท้องถิ่นอย่างครบวงจร

(รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา.

ภาษาอังกฤษ

Coffield, F. (2000). *Differing visions of a learning society research findings*.

Volume 1. Bristol: Policy.

Edwards, R. (1997). *Changing places? Flexibility, lifelong learning, and a learning*

society. New York: Routledge.